

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG  
AFRICAN-HUNGARIAN UNION



AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR  
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

---

A. Gergely András:

Tuareg sátor – sivatagi blues – Sziget Fesztivál 2012

***Eredeti közlés/Original publication:***

2012, Egy afrikai zenekaraván budapesti hangjai (20. Sziget Fesztivál, 2012, Azalai Project, Desert Blues), *Afrika Tanulmányok* 6, 3, 91–96. old.

***Elektronikus újraközlés/Electronic republication:***

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.638

Dátum/Date: 2013. január/January

***Az elektronikus újraközlést előkészítette***

***/The electronic republication prepared by:***

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

***Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document***

A. Gergely András: Tuareg sátor – sivatagi blues – Sziget Fesztivál 2012, *AHU MATT*, 2012, **pp. 1–9. old.**, No. 000.000.638, <http://afrikatudastar.hu>

***Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:***

Országos nagy könyvtárak

***Kulcsszavak/Key words***

magyar Afrika-kutatás, beszámoló egy afrikai zenei együttes szerepléséről a budapesti Sziget Fesztiválon, gondolatok az afrikai világzene és az afrikai hagyományos kultúrák értékeiről

Hungarian African research, report on a series of performance with musicians from Mali at the „Sziget” Festival, ideas about the African world music and the African traditional cultures

---

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,  
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM-  
és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL  
PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,  
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

\* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

\* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy le-  
töltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or  
downloading are subject to registration

\* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikaisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

## TUAREG SÁTOR – SIVATAGI BLUES – SZIGET FESZTIVÁL 2012

A. Gergely András

Egy több napon átívelő, próbák és rögtönzések folyamába illeszkedő program-hét szerveződött az idei XX. Sziget Fesztiválon: az egykor újra meg újra Afrika Falunak nevezett programsort most egyetlen zenei képviselőt vállalta magára: egy tuareg muzsikusként töltötte be azt a missziót, amelyet a Maliban hitelesként tisztelt blues zene és a sivatagi fesztiválok főszereplőjeként respektált tuareg népzene ötvözetéből kínáltak egy vendégeskedő zenekaraván muzsikusként. A világzenei színpadon ezidő alatt olyan sztárok is mutatkoztak, mint a párizsi Orchestre National de Barbès, a romániai Fanfare Ciocărlia, vagy a Salamon-szigetek akusztikus „dob-orgonáival” bűvészkezdő Narasirato bandája, de az idei zene-csemegék legérdekesebbike kétségtelenül a Tuareg Sátorban zajló improvizáció-sorozat lett, többnapos workshop és rögtönzés-varázslat a transz-szaharai sivatagi fesztiválok mintájára.

S ha pusztán egy zenei eseményről készülő rövid tudósítás lenne célom, néhány jeles név, bűvös hangszerfajta vagy stílusmeghatározás nyomán kialakítandó összképpel szinte meg is elégedhetnék. A fesztiváli programfelületek mellett néhány (azóta zenei videóforgalmazó oldalakra is kikerült) rövid snitt felvillantása is szükséges lenne, de még hangsúlyosabban maga a tuareg „falu” élményvilága kínálna árnyaltabb áttekintést. Ezek mellett vagy helyett, ami fontosabbnak vélhető az élményközeli jelenlét szempontjából, az nem pusztán a muzsikusként jelenlét, hanem maga a misszió, a vállalásos program, egy európai projekt körülhordozása, alább részletezendő akusztikai körülmények között.

Ennek ugyanis nemcsak afrikai, nemcsak európai, hanem egyenesen „afrópai” kísérlet-jellege szolgált vonzó példaként ráérősen teázgató nyugati diákoknak, otthoni hangulatot vadászó afrikai menekülteknek és akár a Barbés zenekar bekíváncsiskodó tagjainak is. Nem „afrikai” falu volt ez most, hanem tuareg sivatagi sátor, Maliból jött muzsikusként, s kíséretükkel, akik között olasz, japán, magyar, marokkói, holland is akadt. A műfaji jegyek terén pedig mali blues és autentikus sivatagi női énekes zene, olasz-

mediterrán jazz, európai jam session és Chalaban-os guembri- vagy oud-kíséret is egyenrangúan kapott teret.

Az Antroport oldalain viszonylag ritka a zenei reflexió, de ennek dacára is kellőképpen korán meg kell valljam, írásomban nem közvetlenül zeneesztétikai vagy világzene-filozófiai körvonalak megrajzolására töreksem. Ehelyett azonban egy figyelemre érdemes projekt folyamatáról, kihívó és megfontolásra serkentő voltáról szólnék inkább, melynek szimbolikus tartományában a kultúraköziség élmény-sodrása kap főszerepet.

A tuareg néptörténet akár csak vázlatos ismertetésétől megkímélve az Olvasót, aki egyenesen a Youtube-on megtalálható felvételek, koncert-részletek és dokumentumfilmes tuareg történetírás élményanyagához is ka-lauzolható lenne, itt inkább magát a „sivatagi blues” fogalmát és korszakos hódítását mint izgalmasabb témakört ajánlom fel a számára. Ennek elsődleges jelentése tradicionális tuareg- vagy malibeli tájegységek dallamaira, „verseire”, üzenetközvetítő élményvilágára utaló közlés, jobbára gitárokkal felszerelkezett népviseletes előadók körében, akik mintegy évtizede indultak (legalábbis a frankofón nyugatot alaposan megihlető) hódító útjukra.

A nyugat-afrikai sivatagos tájon élő, mintegy másfél milliós tuareg népesség öt ország között oszlik el (Algéria, Líbia, Nigéria, Burkina Faso és Mali), utóbbiban mintegy harmada lakik a berberekkel szomszédos törzseknek. A *tuareg* szó értelmezése számos etimológiai törekvésnek kitétt, „elhagyatottat” és „alávetettet” éppúgy jelent, mint az alávetettséget elhagyó, azaz szabad és mobil létformát önként választó sivataglakót, még hozzá a középkori arab behatolás óta állandósult önállóságban élőt. Ennek következményei mind a gyarmatosítások időszakában, mint a törzsi létformák azóta számossá vált változataiban többretegű, nagyjából nyolc csoportozatra („kasztra”) tagolt rétegei jól mutatják, hogy a mai létmódok egyként tükrözik a nemességre jutott, a szolgáló, pásztor, kovács, bányász, parasztizáló, kézműves népcsoportok belső históriáját, beleértve polgárháborúikat, kereskedelmi alkalmazott („konvojkísérő”) fegyvereseiket és tevetartó szállítmányozóikat is.

A monogám házasságban élő, jobbára muszlim népesség éppenséggel Maliban az 1990-es években indult polgárháborús folyamatban vált a korábbihoz képest is migránssá, menekültté, üldözötté vagy áldozattá. A historikus énekek, melyek esti tábortüzeknél, teaőzős pihenőknél, vagy éppen városi közösségek életformáiba illesztett fesztiválok alkalmával szólnak meg, nem ritkán az etno-műfajok világzenei színpadaira, előadótermek, CD-felvételek, televíziós műsorok világába is bekerülnek. Ezekben részint a mintegy két tucatnyi tuareg törzs lokális kultúrája, „helytörténete” mutatko-

zik meg az 1902 óta állandósult francia gyarmatosítás nyűgjeire utalva, s részint az a kényszerített életforma, sivatagi állattartó szociokulturális alávettség is, amelyből a tuaregek csak kisebb hányada próbált asszimilálódó városlakóként megszabadulni, többségük a sivatagba kiköltözést és a folytonos migrációt vállalva karaván-létben leli öntörvényűségének megvalósulását.

Az a „keserves”, „panaszos” dal, amelynek nyugatot meghódító (a Tinariwen, Tartit, Bombino, Tamikrest és más együttesekben működő) sztárjai beszélnek el gitárkísérettel élettörténetük vagy törzsi „konfliktustörténetük” változatait, kialakulni segítette a (kő- vagy homok) sivatagi „panaszkodás” műfaját, melankolikus és visszafogottan érzelmes akkordsorát. S utóbb a tradicionális populációt városokba szorító politikai-gazdasági nyomás, illetve az annak hatására kialakult „urbánus” blues lett adekvát műfaja. A tuareg zenék közül is elsősorban a Maliból érkező reprezentációs hatás érvényesül ebben, amelyből a hozzáértők az amerikai blues gyökereinek afrikai forrását tartják fontosnak, s ennyiben jutunk közelebb e cikk témájához, a *zenei globalizálódás* mikrokörnyezeti visszahatásához és új mozgásba-lendülésének tematikájához...

A Sziget-fesztivál tuareg sátrában ugyanis idősebb meg fiatal tuaregek gitáros párviadala is zajlott, tradíció kontra modernitás, értékörzés versus értékteremtés. Előbbiben a deklamáció még a panaszos, de helyel-közzel humorba-iróniába hajló narratívákba tagolt elbeszélőmód a jellegadó, utóbbiban pedig a kortárs érvényesülés, „elektrikus tájkép”, mentális szomszédságosság a húzóerő. A Tuareg Sátor zenészei, napi két-három zenei fölpezsdüléssel, köztük ráérős teázással és a konvencionális szerepek, intenciók, prozódiaik megjelenítésével teremtettek szinte folytonos előadás-hangulatot, noha az elképzelés a nemzetközi zenekar és a kapcsolódó alkalmi muzsikusok köre révén inkább hasonlított egy rögtönzött lemezstúdióhoz, semmint a sivatag lakóinak lassúbb tempójú népzenei előadásához.

Színezte ezt a gitáros és énekes–dobolós hagyománytartást Fadimata Walet Oumar fanyarul szép énekhangja és tánca, a tuareg női zenekarokra jellemző ütemes dobolással és tapssal, azután a mali blues talán elsőszámú előadója: Samba Touré játékos humora és hangszerbiztonsága, Djimé Sissoko későkamaszosan pajkos, de fergeteges ngoni- és tamani-tudása, valamint az orosz származású, európai jazzben flottul sétafikáló Dimitri Grechi Espinoza rögtönzős és kompozitori–hangversenymesteri fegyvelmezőkészsége, s a hazai pályákon a legjobbak közé emelkedett vibrafonos, Pasquale Mirra szédületes irama.

Így együtt, noha a további olasz, európai és magyar muzsikussal kialakult szituatív rögtönzőkészség igen esetlegesnek tűnt a kezdetekben, a hét közbeni próbák során megformálódott egy olyan koncertképes szombati előadás, melynek utóbb harsány sikere nemcsak azt sugallta, hogy tehetséges emberek együttesen is tehetséges produktumra képesek, hanem ténylegesen is visszaigazolta a zenei transzfer-projekt vállalást. Azt ugyanis, hogy a kultúraközi megértés, ráérzés, empátia és a zene természetrajza egymáshoz közelíti a résztvevőket, kölcsönhatásba hozza a muzsika elemeit, s átjárhatóvá teszi a világzenei produktumokon *átívelő közléstartalmakat* (sőt műfajokon, mint törzsi zenei kultúra, blues, jazz, európai vagy afrikai mozgás, ritmusképletek, hangszertónusok komplexitását is). S egyáltalán: a zenei transzfer lehetséges tökéletességgel mutatja föl, hogy földrészek, kifejezési készségek, tartalmak és közlések olyan harmóniába rendeződhetnek, amely áthatni képes a partnerség egyedeit, kibocsátó és befogadó kultúrák érzékeny szereplőit.

A Tuareg Sátor voltaképpen időleges helyszíne egy migráló, utazásban életformaszerűen kivitelezett, vállálásban pedig a köztesség rangját is megadó szituációnak. Olyan helyzet, amelyben voltaképpen a tuaregek százezrei is élnek, a mali polgárháború menekültjeiként, szomszédos népek és országok területén, menekülttáborokban, ideiglenes identitásban. A szigeti kezdeményezés ugyanis csupán egyik állomása annak az európai körútnak, amely a kulturális sokszínűséget az etnomuzikológiai örökség területén teljesíti ki. Mintája nem más, mint a só- és aranyszállítmányokkal Taoudenni bányáiból Mali sivatagi útvonalain átvonuló karavánok sok évszázados példája, amelyben az életvezetés a környezeti és éghajlati feltételeknek kitett, de a maga nemében változatlan, útvonalaiban konstans, funkciójában racionális is. Azok a sivatagi utazók, akik szerepük szerint tevekaravánok kísérői, nemcsak sót szállítanak a térség ritka sókészleteiből a falvak, törzsi telepelyek piacaira vagy városok üzleteibe, hanem egyúttal összekötő funkciójú, a migrációban legitim lételemet kiteljesítő vállalások megtestesítői is, nomád kommunikátorok, hírvivők, postások mellest, akiknek kulturális értékközvetítő funkciója csöppet sem változott ősidők óta (de a 12–16. század óta bizonyítottan nem).

A sókaraván nem csupán termékkereskedelmi mozgás, hanem nomád életmód is, melynek metaforikus, kultúraközi együttműködési programja szolgált példaként a zenei turnéhoz: ez a projekt, mely nemzetközi téren AZALAI néven indult, az „Ezer tevé útja” mintájára Európába hozza a tuareg zenei üzenetet, elsősor olasz muzsikussal Firenzében, majd a Szigetfesztiválon, s tovább, Szerbia, Belgium, Hollandia majd Franciaország felé,

utána vissza is..., ezzel olyan nemzetek közötti kulturális transzfert bonyolít, amelyet a polgárháború előtti, alatti és utáni Maliban ezrek élnek át. De nemcsak ezek, hanem százezrek kerülnek menekülttábori ideiglenességbe a kilencvenes évek óta zajló belső konfliktusok miatt, vagy lesznek évtizedekre sebezettek, hazátlanok, kiszolgáltatottak, elveszettek és sokszor árvák is..., akiknek szintén a kultúrákőzi befogadásra, megértésre van szükségük.

Fadimata Walet Oumar nemcsak a tuareg nőkből álló zenészcsoporthoz vezető tagja, hanem a tuareg nők és a menekültek problémáit nemzetközi szinten megforgalmazó állampolgári szabadságmozgalom szószólója is. Szereplései a Festival au Desert szaharai programján (mintegy húszezres fesztivál ez, homokra építve, évente ismétlődően, Timbuktu mellett) nemcsak a népszerű mali zenei stílusok közötti biztos helyet szimbolizálják, hanem a média figyelmét is a társas és társadalmi problematikák felé terelik. Mintegy politikai szóvivőként éppen a kultúrákőzi közvetítésben bízva és szereplései során ennek hitelt adva tükrözi a mali nők esélyeit a tradíciók mellett, a nemzetközi „politikai” turizmus lehetőségeit a fesztiválturizmusban, s az egyenlőség esélyeit az esélytelen nemzetközi térben is – nemegyszer a tuaregek elleni helyi vagy külföldi érdekek mentén megnyilvánuló elnyomással szemben.

Az AZALAI Music Caravan jelenléte a Hajógyári-sziget 20. fesztiválján a Desert Spirit követeként találkozott össze az időlegesen csatlakozó magyarországi muzsikusokkal és a közönséggel. A sivatag szellemének, lelkeségének példája, szertartásai, világzenei sodrásban is megnevezhető szerepe vagy különleges minősége nem hagyta el végleg az országot, midőn az utolsó előtti napon, az akkor sorra kerülő fellépésen mutatták be a hét közbeni zenei kísérletezés „improvizatív eredményét”. Fehér Károly és Korecz Kata, Said Tichiti és a Chalaban zenészei, a szenegáli Ibro djembe-játéka is kapcsolódott ehhez a produkcióhoz, nem csekélyebb jelentéstartalommal, mint Afrika és Európa kulturális partnerségének, egymásra-találásának sikerességével. Ez a transz-szaharai kísérlet a földrészek harmóniájának üzenetével teljes, s nem pusztán a közvetítés funkcionális vagy épp világzenei hatásaival ékes, hanem magának a rátalálásnak, megértésnek és harmóniának is bizonyosságát adja. A zenei karaván időlegessége a migrációk új évezredében talán már nem is kevesebb, mint biztos tapasztalat arról, milyen átláthatóságok és kölcsönösségek, párhuzamok és modulációk lehetségesek egymástól távoli zenei életvilágokban és még távolabbi életmód-példázatokban. Ezek ugyanis, ha lényegüket nézzük, nem kevesebbek, mint emberi, nagyon mélyen emberi érintések, rátalálások, együttmozgások. Dalban vagy gitáron, kongán vagy „beszélő-dobon”, tők-dobon vagy vibrafonon szólaljanak is meg, a lehetőséget, a befogadás és gyarapodó tudás mintázatát közvetítik,

amely ha a sivatag mozgó homokhegyein megél, akár helyet kérhet a Sziget-fesztivál porfelhőjében vagy Párizs esős külvárosában is...

<http://www.exploretimbuktu.com/What%20To%20Do/todohtml.html>

Groove Music on-line (FSZEK)

[http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti\\_konyvtar/zenei\\_gyujtemeny/?article\\_hid=3108](http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/zenei_gyujtemeny/?article_hid=3108)

tuareg zene

<http://www.youtube.com/watch?v=cn9NEs0BMr4&feature=related>

[http://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&NR=1&v=dEHZh40c\\_84](http://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&NR=1&v=dEHZh40c_84)

[http://www.youtube.com/watch?v=kB4ZSDUsi\\_k&feature=related](http://www.youtube.com/watch?v=kB4ZSDUsi_k&feature=related)

[http://www.youtube.com/watch?v=ZLX\\_SkwVA9k&feature=related](http://www.youtube.com/watch?v=ZLX_SkwVA9k&feature=related)

<http://www.youtube.com/watch?v=eetjwcRph-w&feature=related>

[http://www.youtube.com/watch?v=4zJK\\_122BM0&feature=related](http://www.youtube.com/watch?v=4zJK_122BM0&feature=related)

<http://www.youtube.com/watch?v=Jc9OLrQmuLM&feature=relmfu>

Samba Touré saját hivatalos weboldala

<http://www.youtube.com/watch?v=Wf5DAI8EbeM>

<http://www.youtube.com/watch?v=daHVGns6Vmw>





